

Ольга Шуміліна (Львів)

ПОСТАТЬ МАКСИМА БЕРЕЗОВСЬКОГО: ВІДОМЕ І НЕВІДОМЕ

У 2020 році минає 275-та річниця від дня народження видатного українського композитора і музиканта Максима Березовського (1745–1777). Протягом тривалого часу біографія і творчість митця обросли численними міфами, які наші сучасники все частіше сприймають за достовірні факти. Ці міфи виникали внаслідок легендарних переказів і помилкових інтерпретацій його творчої біографії, які не відповідають реальним подіям і документальним фактам і спотворюють уяву про постать композитора.

Як відомо, міф є продуктом колективної фантазії, узагальненим відображенням дійсності у вигляді конкретних персоніфікацій, які сприймаються як справжні і цілком реальні, однак є вельми віддаленими від істини. Особливістю міфотворчості є поступове накопичення таких уявлень, додавання нових, повністю вигаданих деталей до відомостей, які від початку були помилковими або неточними. У нашому випадку продуктом колективної фантазії стають факти біографії М. Березовського, викривлені вже у першій біографічній статті (Євгеній Болховітинов, 1805¹) і доповнені неправдивими, вигаданими деталями протягом XIX–XX століть. Пустивши глибоке коріння, вони продовжують існувати і сьогодні, переходять з публікації в публікацію і практично не викликають сумнівів.

Загальновідомо, що Максим Березовський був півчим Придворної співацької капели у Санкт-Петербурзі, звідки поїхав до Італії вчитися основам композиторської майстерності. Також усім відомо, що після повернення з Італії М. Березовському не вдалося отримати місця праці і тому від злиднів і жебрацтва він укоротив собі віку, написавши перед тим автобіографічний концерт «Не отвержи мене во время старости».

З усіх цих відомостей справжнім є лише факт навчання М. Березовського в Італії. Його справжність підтверджена документально: виявлено записи про виїзд та повернення, рекомендаційні листи до падре Мартіні в Болоньї, власноруч написане прохання (заява) про допуск до іспиту

¹ Е. Болховитинов. Березовский // *Друг просвещения* (Санкт-Петербург, 1805 /июнь) 224–225.

в Болонській філармонічній академії та письмова екзаменаційна робота (чернетка і чистовик), записи про видачу М. Березовському «пенсійних» грошей за два останні роки перебування в Італії після повернення у Петербург. Усе інше — і служба у Придворній співацькій капелі, і відсутність посади та заробітної платні після повернення з Італії, і самогубство, якому передувала поява автобіографічного концерту «Не отвержи» — виявилось продуктом міфотворчості. Усі ці факти, про які знає кожен студент, спростовуються відомостями з прижиттєвих документальних джерел.

Метою нашої статті є спростування поступово накопичених неправдивих відомостей про життєтворчість М. Березовського, які настільки глибоко увійшли в історіографію, що зараз публікуються чи не в усіх сучасних виданнях як справжні, загальновідомі події біографії митця.

Усі біографічні відомості, які подаються у нашій статті, виявлено нами у прижиттєвих документальних джерелах або взято з публікацій, які спираються на прижиттєві джерела. Такий метод вивчення подій біографії М. Березовського, на наш погляд, є найдоцільнішим, оскільки саме він дає підстави для реконструкції правдивого біографічного сценарію, вільного від пізніших інтерпретаційних викривлень.

У дослідженнях про М. Березовського деякі загальновідомі події біографії вже ставилися під сумнів, зокрема питання самогубства² або часу створення концерту «Не отвержи»³. У статті, підготованій до 270-ї річниці від дня народження митця (2015), вперше було поставлено під сумнів непорушний факт його навчання і служби у Придворній співацькій капелі⁴.

Події біографії М. Березовського в аспекті, що нас цікавить, аналізуються у статті А. Лебедевої-Ємеліної «Біографіка композиторів екатерининської епохи: співвідношення документів, легенд і міфів» (2017). Джерелами інформації є праці «сучасників [Березовського], істориків церковної музики і сучасних дослідників»⁵, тобто пізніші публікації, що містять вільну і віддалену від справжніх подій інтерпретацію біографії М. Березовського. Біографічні відомості взято також з популярної літературної белетристики

² М. Г. Рыцарева. Было ли самоубийство? Об одном апокрифе в биографии композитора М. Березовского // *Искусство Ленинграда* (1990/2) 72–76.

³ М. Г. Рыцарева. *Композитор М. С. Березовский: Жизнь и творчество*. Ленинград: Музыка 1983, с. 47.

⁴ О. А. Шуміліна. Композитор Максим Березовський: огляд прижиттєвих документальних матеріалів (до 270-річчя від дня народження) // *Українська музика* (2015/4) 77–84.

⁵ А. В. Лебедева-Емелина. Биографіка композиторов екатерининской эпохи: соотношение документов, легенд и мифов // *Искусство музыки: теория и история*: Электронный журнал ГИИ (2017/17), с. 12: URL:<http://imti.sias.ru>

(Нестор Кукольник, Віра Жакова та ін.), яка не могла бути джерелом достовірних фактів, а містила вільну літературну обробку сюжетів, які могли б зацікавити читачів. Таким чином, глибоко закорінена міфотворча лінія не спростовується, а навпаки, отримує своє подальше продовження.

Тож, наведемо і спробуємо спростувати кілька загальновідомих фактів, які після перевірки виявляються міфами.

Першим з них є служба М. Березовського у Придворній співацькій капелі. Аналіз прижиттєвих документів свідчить про те, що протягом усієї своєї творчої біографії М. Березовський перебував на придворній службі, однак не у співацькій капелі, а в придворному театрі — спочатку як соліст італійської опери, далі як музикант-інструменталіст оперного оркестру і як театральний композитор.

Кар'єру оперного соліста М. Березовський розпочав у 1758 році у складі оперної трупи Малуго імператорського двору в Оранієнбаумі⁶ і завершив у 1765 році у Придворній опері Санкт-Петербурга⁷. З друкованих лібретто відомо про участь М. Березовського у двох оперних виставах в Оранієнбаумі — «Олександр в Індії» Ф. Арайї (1759), у якій М. Березовський виконав партію індійського царя Пора, та «Впізнана Семіраміда» В. Манфредіні (1760), у якій він виступив у партії скіфського князя Іркана⁸. У паперах Малуго імператорського двору М. Березовського називають «півчим»⁹, у петербурзьких документах — «італійської кампанії півчим»¹⁰, «придворним півчим»¹¹, «російського театру італійської кампанії півчим»¹². У кожному записі фігурує слово «півчий», що прямо вказує тогочасний рід занять митця — оперний співак, соліст італійської опери, але аж ніяк не церковний

⁶ Див. запис про прийяття на службу: РГАДА, ф. 1239 (Московский дворцовый архив, объединенный фонд), оп. 144/3, № 61550 (Книга прихода и расхода Малуго императорского двора за 1758 год), арк. 63.

⁷ Про вихід М. Березовського з італійської придворної оперної трупи повідомляє Р.-А. Мозер, див.: Р.-А. Mooser. *Annales de la musique et des musiciens en Russie au XVIIIe siècle*, vol. 2: *Époque glorieuse de Catherine II: période 1762–1796*. Genève: Ed. du Mont-Blanc 1951, p. 21, 37.

⁸ Друковані примірники лібретто зберігаються в РНБ.

⁹ РГАДА, ф. 1239, оп. 144/3, № 61550, арк. 63; № 61556, арк. 7 зв., 25 зв., 50; № 61569, арк. 8, 30, 54; № 61574, арк. 8, 40, 68.

¹⁰ РГИА, ф. 466 («Высочайшие» повеления по придворному ведомству), оп. 1, № 103 (Именные указы Петра III, 1761/1762 гг.), арк. 11; РГИА, ф. 466, оп. 1, № 110 (именные указы Екатерины II, 1763 г.), арк. 71.

¹¹ ЦГИА СПб., ф. 19 (Петроградская духовная консистория), оп. 1 (Дела канцелярии), № 5485 (опись дел, с. 238).

¹² ЦГИА СПб. ф. 19, оп. 111 (Метрические книги за 1722–1842 гг.), № 54, арк. 181 зв.

півчий, як вважали і продовжують вважати сьогодні. Ще одна важлива деталь — М. Березовський виходив на сцену у юному віці і співав сопранові партії.

У 1765 році М. Березовський пішов з посади оперного співака, тому що після мутації втратив голос («спав з голосу»). Однак його залишили на службі у Придворному театрі і взяли на місце музиканта-інструменталіста до оперного оркестру. У 60-ті роки XVIII століття при царському дворі було два таких оркестри й обидва називалися «музикою». М. Березовського спочатку було прийняли до слабшого другого оркестру — т. зв. «бальну музику», учасники якої називалися *музикантами*, та невдовзі перевели до сильнішого першого придворного оркестру, що складався з італійських віртуозів, і цей оркестр називали «камерною музикою», а його учасників — *камер-музикантами*¹³. У повідомленнях 1766–1769 років М. Березовський згаданий саме як музикант і камер-музикант. У Камер-фур'єрському журналі за серпень 1766 року зазначено, що в бурштиновій кімнаті палацу Царського Села в присутності імператриці Катерини II «був заспіваний концерт, скомпонований музикантом Березовським». Камер-музикантом М. Березовського називає Якоб Штелін у своїх записках «Відомості про музику в Росії», що вийшли друком у 1769 році¹⁴.

Щоб вступити до придворного оркестру, треба було добре грати на якомусь музичному інструменті. Нам невідомо, де М. Березовський отримав початкові навички такої гри, але для вдосконалення майстерності його було відправлено до Італії давнім патроном і меценатом графом Кирилом Розумовським, який, ймовірно, й оплатив лекції 19-річного музиканта, який у той час вже втратив голос, однак все ще перебував у штаті придворної опери на посаді півчого. Поїздка відбулася у 1764–1765 роки, паспорт для неї було виписано й видано 26 серпня 1764 року¹⁵.

¹³ Детальніше про придворні оркестри Петербурга у 60–70-ті роки XVIII століття див.: Л. Н. Березовчук. Придворний оркестр // *Музыкальный Петербург: Энциклопедический словарь*, т. I, кн. 2: *XVIII век (К – П)*. Санкт-Петербург: Композитор 1998, с. 413–420.

¹⁴ Обидва прижиттєві повідомлення неодноразово цитувалися у наукових працях і вважаються основним джерелом відомостей про початок композиторської діяльності М. Березовського, оскільки вказують на час появи його перших хорових концертів. На визначення «музикант» і «камер-музикант», які уточнюють тогочасний рід занять М. Березовського як музиканта-інструменталіста, жоден з дослідників не звертав уваги.

¹⁵ Фотокопію запису про видачу паспорта див.: М. Г. Рыцарева. *Композитор М. С. Березовский*, с. 75.

Все вищесказане свідчить про те, що М. Березовський змінив оперну сцену не на хор Придворної співацької капели, а на придворний оркестр і залишився при «італійській кампанії» в іншому амплуа.

Відомості про болонське стажування М. Березовського 1769–1773 років учергове спростовують загальновідому інформацію про службу митця у співацькій капелі. По-перше, справами М. Березовського займалася Придворна театральна дирекція: саме її голова Іван Перфілійович Єлагін, а не керівник співацької капели Марко Полторацький, написав рекомендаційні листи до Дж. Б. Мартіні. По-друге, у листах Єлагіна чітко вказано, що М. Березовський є «музикантом, який служить в імператорських театрах»¹⁶. По-третє, матеріальні питання про виплату М. Березовському грошового «пенсіону» вирішувалися через казначейство театральної контори. Розмір платні складав 500 крб. на рік, і це дорівнювало сумі річного жалування, яке виплачувалося митцю у Петербурзі.

Після повернення з Італії М. Березовського знову був прийнятий на службу у придворний оркестр. У бухгалтерській книзі театральної контори за 1774 рік¹⁷ він проходить як контрабасист і композитор, у книзі за 1777 рік¹⁸ — тільки як композитор. Відповідно Штату театральних службовців 1766 року¹⁹, посада композитора (або другого капельмейстера) передбачала службові обов'язки, пов'язані з написанням балетів до оперних вистав (до М. Березовського балетну музику писали В. Манфредіні, Й. Штарцер і Г. Раупах). Заробітну платню у розмірі 500 крб. на рік виплачувало казначейство театральної дирекції.

Вивчення прижиттєвих документальних матеріалів дає нам всі підстави спростувати міф про службу М. Березовського у Придворній співацькій капелі. Починаючи з 1758 року, впродовж майже 20 років він служив у Придворному театрі — спочатку як оперний соліст (1758–1765), далі як музикант оркестру (1766–1773) і театральний композитор (1774–1777).

Другий загальнопоширений, але неправдивий факт — відсутність у М. Березовського місця праці і грошей після повернення з Італії у 1773 році. Ці відомості спростовуються фінансовими документами про отримання

¹⁶ «Un Musicien de mon pays appartenant aux Spectacles de notre Souveraine dont j'ai l'honneur d'être le Directeur generale», див.: Anne Schnoebelen. Padre Martini's collection of letters in the Civico museo bibliografico musicale in Bologna: an annotated index. New York: Pendragon Press 1979, № 2244.

¹⁷ РГИА, ф. 466, оп. 36, № 40 (Гроссбук Конторы Придворного театра, 1774).

¹⁸ РГИА, ф. 466, оп. 36, № 39 (Расходная книга по Театральной дирекции, 1777).

¹⁹ РГИА, ф. 497, оп. 17, № 78 (Стат всем к театрам и к камер и к бальной музыке принадлежащим людям, 1766).

заробітної платні, з яких ми дізнаємося, що жалування М. Березовського, як і до поїздки в Італію, становило 500 крб. на рік. Це була велика сума, цілком достатня для небідного життя. Гроші виплачували регулярно, останню виплату за вересневу третину 1776 року було проведено 16 лютого 1777 року, тобто за місяць до смерті митця²⁰. Звичайно, після отримання у Болоньї статусу *Maestro di cappella* М. Березовський розраховував на більше. За штатним розкладом 1766 року, посада композитора (другого капельмейстера) передбачала платню в 1000 крб. на рік, і ці гроші платили чужоземцям. Нагадаємо, що платня півчих Придворної співацької капели, у якій «народний поголос» записав М. Березовського, була набагато меншою і становила всього 100 крб. на рік. Тож інформація про відсутність праці і матеріальні поневіряння останніх років життя є ще одним міфом.

Наступний, третій міф пов'язаний із самогубством М. Березовського через невлаштованість, незапобуваність, відсутність гідної праці та грошей. Але якщо всі зазначені причини спростовуються, то навіщо відомому музикантові було позбавляти себе життя? Не будемо забувати, що самогубство вважалося великим гріхом, і якщо такий факт мав місце, про нього повідомлялося у духовну консисторію, з подальшим розглядом справи. Самогубців ховали після прийнятої ухвали без релігійних церемоній, за межами цвинтарної огорожі. У статті 923 Лікарського статуту Зводу законів Російської імперії вказано, що «тіло самогубця слід у безчесне місце відтягнути і там закопати [тело самоубийци надлежит в безчестное место оттащить и там закопать]»²¹. А тепер давайте ще раз уважно вчитасмося у прохання про видачу грошей на поховання, подане наступного дня після смерті М. Березовського: в ньому повідомляється про те, що «композитор Максим Березовський *помер* цього місяця 24 дня» (тобто 24 березня 1777 року) і що його «тіло немає чим *поховати*». Отже, заявники займалися організацією похорону не самогубця, а *рантowo померлого* музиканта. У день звернення, 25 березня, прохання було задоволене, а отриманої суми, в розмірі 66 рублів 66,5 копійок, вистачило б на розкішну похоронну церемонію²².

²⁰ Документ про виплату М. Березовському жалування опубліковано у статті А. Порфірьєвої «Придворный оркестр: музыканты» (див.: *Музыкальный Петербург: Энциклопедический словарь*, т. I, кн. 2: *XVIII век (К – П)*, с. 427). У публікації помилково вказана більша сума виданих композиторові грошей – 366 р. 67 коп. замість 166 р. 67 коп. (див.: РГИА, ф. 466, оп. 36, № 39, л. 17).

²¹ *Свод законов Российской империи в 15-ти томах*, т. 13: *Уставы о народном продовольствии, общественном призрении, и врачебные*. Санкт-Петербург 1857, с. 161.

²² Факт самогубства М. Березовського вже ставився під сумнів, його спростуванню, як згадувалося вище, була присвячена окрема стаття Марини Ричаревої з 1990 р., пізніше ці

Четвертий міф має ланцюжкове зчеплення з двома попередніми. Йдеться про час створення концерту «Не отвержи мене во время старости». Вважається, що цей концерт є автобіографічним і що у ньому у художній формі відображено сильні моральні страждання від важких життєвих обставин, які виникли напередодні самогубства і які митець не зміг подолати. Але якщо у житті М. Березовського не було ані складних життєвих обставин, ані самогубства, така аргументація втрачає будь-який сенс, а зміст концерту позбавляється автобіографічного підтексту. У такому випадку не можна стверджувати, що концерт «Не отвержи» є останнім твором М. Березовського, хоча це було б логічно, враховуючи високий рівень майстерності і досконалість письма, а також статус одного з найвідоміших хорових концертів доби класицизму. Насправді, концерт «Не отвержи» згадується в одному з прижиттєвих джерел — «Відомостях про музику в Росії» Я. Штеліна (1769), у числі найкращих хорових творів М. Березовського, написаних ще часу цього повідомлення, що засвідчує появу концерту до початку болонського стажування і занять композицією в Дж. Б. Мартіні. Тож прийняти той факт, який руйнував усталену думку про загублений композиторський талант було настільки важко, що його вважали абсурдним або ж висловлювали припущення, що в Березовського є ще один концерт на той сам текст. Знайти інший концерт не вдалося, проте вдалося виявити відчутні зв'язки між «Не отвержи» і хоровими концертами Б. Галуппі, написаними протягом 1765–1768 років, які, ймовірно, і стали для М. Березовського взірцем нової манери письма²³.

Два останні міфи — про те, що всі свої духовні концерти М. Березовський писав у манері концерту «Не отвержи», і що всім відомий нотний текст цього концерту є оригінальним — мають відношення не до біографії, а до творчого процесу. Коротко вкажемо, що виявлені концерти, які довгий час вважалися втраченими, кардинально змінили уявлення про характер музики М. Березовського. Трагічне і протестуюче начало в них не є панівним, натомість вирують різні емоції, з перевагою світлих, життєстверджуючих, урочисто-святкових образів. Про те, що нотний текст концерту «Не отвержи» є не авторським, а редагованим пізніше, я дізналася під час вивчення чотирьох рукописних списків, укладених протягом останньої

матеріали увійшли у друге видання монографії про М. Березовського (Санкт-Петербург: Композитор 2013).

²³ Детальніше про вплив хорових творів Б. Галуппі на образний стрій і стилістику концерту «Не отвержи» М. Березовського див.: О. А. Шуміліна. Італійські періоди життєтворчості Максима Березовського та їх роль у становленні індивідуального музичного стилю // *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського*, вип. 126. Київ 2019, с. 98–99.

третини XVIII століття, перед першою публікацією концерту 1817–1818 років (в одному зі списків концерт «Не отвержи» зафіксовано квадратною нотацією, якою записувалися партесні концерти!). З'ясувалося, що усі списки мають інший варіант музичного тексту, відмінний від загальновідомого деякими важливими деталями — підтекстовкою у хорових *tutti*, трактуваннями ансамблевих побудов I і III частин, окремими гармонічними зворотами II частини та ін. Появу редакції з виправленнями початкового варіанту музичного тексту слід пояснити тим, що у період підготовки рукопису до публікації деякі фактурні засоби виявилися застарілими, адже від часу появи концерту пройшло майже півстоліття²⁴.

Переходячи до причин появи міфів, особливо першого, пов'язаного зі службою М. Березовського у Придворній співацькій капелі, зазначемо кілька шляхів.

Перший шлях — неправильне, а в окремих випадках навіть спотворене трактування значення термінів, які вказують на рід професійних занять М. Березовського. У прижиттєвих документах до 1765 року його неодноразово названо півчим, і це виявилось цілком достатньою підставою для того, щоб «записати» митця у церковні співаки, хоча у другій половині XVIII століття півчими називали оперних солістів. Спотворення смислу інформації відбувалося і під час цитування «Відомостей про музику в Росії». Я. Штелин повідомляв, що М. Березовський нині (тобто у 1768–1769 роках) є придворний камерний музикант, відомий бас (тут, до речі, йдеться не про співацький голос, а про музичний інструмент!) і колишній придворний півчий. У перекладі Б. Загурського (1935) все відтворено вірно²⁵, а в книзі М. Ричаревої (1983) у переклад внесено зміни — «придворний півчий» виправлено на «церковний півчий»²⁶. Тож смисл прижиттєвого повідомлення кардинально змінився.

Другий шлях — це помилкове трактування деяких важливих відомостей з першої біографії М. Березовського, підготовленої до друку митрополитом Євгенієм Болховітіновим (1805). У ній повідомлялося, що після повернення з Італії М. Березовського «взяли тільки в Придворну капелю, у якій перші місця зайняті вже були чужоземними віртуозами»²⁷. Дослідники творчості М. Березовського, особливо у XX столітті, одноставно

²⁴ Детальніше про це див.: О. А. Шумилина. О двух версиях концерта «Не отвержи мене во время старости» Максима Березовского // *Музыкальная академия* (2015/4) 62–64.

²⁵ Я. Штелин. *Музыка и балет в России XVIII века.* / Пер., вступ. ст. Б. И. Загурский. Ленинград: Тритон 1935, с. 59.

²⁶ М. Г. Рыцарева. *Композитор М. С. Березовский*, 1983, с. 46.

²⁷ Е. Болховитинов. Березовский.

вирішили, що Є. Болховітінов написав про Придворну співацьку капелу. Але на початку XIX століття капелою називалися і хор, і оркестр, а у Придворній співацькій капелі не було «чужоземних віртуозів» (!). У першій біографії чітко вказано на те, що М. Березовського було прийнятий на другорядні позиції не в придворну хорову капелу, а в придворний оркестр, а точніше — в оркестр бальної музики, що насправді був другорядним в порівнянні з престижнішим камерним оркестром, у якому М. Березовський працював перед поїздкою на стажування, отримавши посаду і звання камер-музиканта, і який дійсно був укомплектований музикантами-віртуозами, переважно чужоземцями.

Надалі повідомлення Є. Болховітінова обросло неправдивими подробицями, які витіснили основний інформаційний посил. Ось що написав через півстоліття учитель співу Придворної співацької капели Павло Воротніков: *«Після дев'ятирічного перебування за кордоном [насправді, чотирирічного, інформацію про 9 років взято з першої біографічної статті. — О. Ш.], в 1774 році [насправді, у 1773 році. — О. Ш.] Березовський повернувся в Петербург, де зазнав, замість надій, лише одні образи і неприємності. У повному розумінні своїх власних здібностей, він не міг переносити байдуже не увагу публіки, чому впав в іпохондрію, і в сильному нападі цієї душевної хвороби помер в 1777 році, на тридцять другому році від народження»*²⁸. Так починалася міфотворчість.

Ще один шлях появи помилкових уявлень про службу М. Березовського у співацькій капелі був зумовлений самим М. Березовським, а точніше — його творчістю у галузі духовної музики, передусім у жанрі хорового концерту. Для пояснення мотивації музиканта, що служив у придворному театрі, писати музику для придворного хору, нагадаємо про творчу діяльність іншого музиканта — італійця Бальтасаре Галуппі, запрошеного в Петербург на посаду першого придворного капелмейстера (1765–1768). В його службові обов'язки входило написання опер, однак він писав і духовні концерти для хору Придворної співацької капели, які, на відміну від швидко забутих оперних вистав, здобули велике поширення, розійшлися в рукописних списках і були опубліковані у 1817–1818 роках за ініціативи тогочасного директора співацької капели Дмитра Бортнянського, колишнього учня Б. Галуппі. Аналогії з М. Березовським цілком очевидними.

Підсумовуючи, вкажемо на те, що відновлені з прижиттєвих документальних джерел справжні події творчої біографії М. Березовського —

²⁸ П. Воротников. Березовский и Галуппи // Библиотека для чтения: Журнал словесности, наук, художеств, промышленности, новостей и мод, т. 105. Санкт-Петербург 1851, с. 110.

світського музиканта, який пов'язав свою артистичну кар'єру з придворним музичним театром, дотепер є прихованими за штампами закорінених стереотипних уявлень про нещасливу долю і нереалізований талант, та неправдивими відомостями про службу у Придворній співацькій капелі, автобіографічність змісту духовного концерту «Не отвержи», самогубство та ін. Справжній, позбавлений шлейфа міфотворчості біографічний сценарій, незважаючи на деяку свою абсурдність, дає підстави для точнішого розуміння і правильної оцінки композиторської спадщини М. Березовського у галузі світської та духовної музики, а також отримати відповідь на питання — яким чином українському музикантові, вихованому на традиціях партесного багатоголосся, вдалося подолати прірву між бароковим і ранньокласичним мисленням і закріпитися на ранньокласичних позиціях, тобто зробити те, чого не змогли зробити інші композитори, які у той час писали твори для православної церкви.

SUMMARY

Olha Shumilina. The figure of Maxim Berezovsky: known and unknown. The article refutes some well-known but untrue facts of the life of the famous Ukrainian composer Maksym Berezovsky, which are deeply rooted in historiography and are considered real events in the biography of the artist. Rebuttal of erroneous, unreliable information and reconstruction of real events in the creative biography of M. Berezovsky is based on the study of lifelong documentary sources.

Key words: *Maxym Berezovsky's life-creativity, biographical scenario, true biographical events, intravital documents.*